Onat Kutlar «Şiirin Zamanı Yoktur»

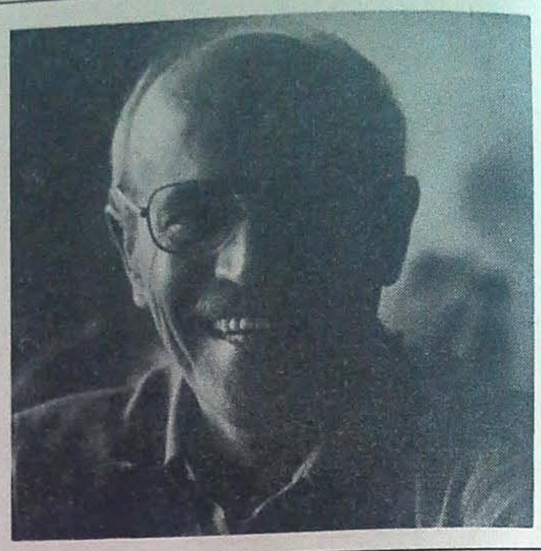

Sorular: NESRİN ARMAN

• Unutulmuş Kent'teki şiirleriniz bize ayrılıkları, dindirilemeyecek gibi görünen özlemleri yaşatıyor. Şiirlerinizde yer yer yoğun bir hüzün duygusu var. Bu duyarlığı şiirlerinize yükleyen şeylerden söz eder misiniz?

Hüzünden başlayalım. Hüzün değil efkâr. Bir Anadolu sözcüğüdür bu. Çok sağlam bir uyak aranmazsa hüzün güzel, efkâr baharla uyaklıdır. *Unutulmuş Kent*, iki kitaptan oluşuyor. *Peralı Bir Aşk İçin Divan* ve *Unutulmuş Kent, Pera'lı Bir Aşk İçin Divan* bir aşk divanıdır. *Unutulmuş Kent*'in tema'sı da hemen hemen aynı. Her ikisinde de bir kentin ya da semtin yer alışı aynı zamanda bu aşk şiirlerinin, içinde uzun yıllarımı geçirdiğim bu kentle özel adeta gizemli diyebileceğim ilişkisinden doğuyor. İstanbul gerçekten sadece ülkemizin değil, yeryüzünün en güzel kentlerinden biri. Ve bence önemli bir özelliği, yaşanarak araştırılması ve keşfedilmesi gerekli güzelliklere sahip oluşu. Bütün bu saklı güzellikleri ortaya çıkararak yaşamak, bunları şiire dönüştürmek ne demekse, bir insanın sevdiği insandan, oluşturduğu şiir de odur. Kaldı ki, şiirlere yansıyan bu duyarlığı birçok insanla içtenlikle paylaştığıma inanıyorum ve içinde yaşadığımız yılların ayrılıklar, özlemler ve bir türlü ortadan kaldırılamayan yoğun bir efkâr duygusuyla yüklü olduğunu da sanıyorum.

• Ancak okuru hüzne yenik düşürmemeye özen göstermenizin nedeni de, «efkâra dalma»nın başkalığından olsa gerek...

Doğru. Kitap bir öykümün son cümleleriyle noktalanıyor. O cümleler şöyle: «... Diyor ki içimden bir ses, "beni yüreğinin üstüne bir mühür gibi koy. Çünkü ölümden daha güçlü bir sevgiye ihtiyacım var. Geçmişin selvi ağaçlarından, sönen yıldızın ışığından, köşeyi dönerek kaybolan gençlikten kurtulmaya ihtiyacım var. Bir insan elinin sıcaklığına..."» Yalnızca sevgide değil, tüm insan ilişkilerinde dayanışmanın, birlikteliğin geleceğe dönük en büyük güç olduğuna bugün her zamankinden daha fazla inanıyorum.

• Kimi şiirlerinizde, eski kent manzaraları içine sinematografik biçimde serpiştirilmiş, çocukluk ve gençliğe ilişkin nostaljik öğeler gözleniyor. Bununla birlikte, asıl gözlenen şu: Bugüne daha çok yaklaşmak ve bugünün anlamına varmak.. Yanılıyor muyuz?

Her şeyden önce şuna inanıyorum. Türkiye'de yazan bir şair önemli, zengin bir şiir geleneğinin ve derinlikler taşıyan bir kültürel birikimin içinde deviniyor demektir. Bir zamanlar Melih Cevdet Anday'ın genç bir ozana verdiği yanıtta dediği gibi, «Ozanın yaşı yoktur.» Ben bu cümleye şunu eklemek istiyorum. Şiirin de zamanı yoktur. Şiirde geçmiş, gelecek ve şimdiki zaman çoğu kez birbirine karışır. Tıpkı gerçek olanla düşsel olanın, bilinçle bilinçaltının, sözcüklerin kendisiyle işaret ettikleri şeylerin, günlük *dille üstdil*lerin birbirine karıştıkları gibi. Belki de şiir, geçmişin deneyimini unutuluştan kurtarmak, geleceği bugüne yaklaştırmak ve şimdiyi alabildiğine yaşamaktır. Şiir de aşk gibi her şeyi birden ister. Bu yüzden özlemleri yoğundur.

• Şiirinizde lirizm, yoğun bir duyarlık ve zekânın ince sokuluşlarından oluşuyor. Romantizmin yanı sıra ironik öğeler birden ortaya çıkıveriyor. Örneğin Hafız'a yönelik gönderme.. Lirizm ve ironi arasındaki ilişki üstüne neler söylemek isterdiniz?

Bu şiirlerin büyük ölçüde yaşadığım şeylerden kaynaklandığını söylemeliyim. Yaşamın kendisinde neler varsa, bir sınırlama getirmeksizin ve benim becerebildiğim ölçüde şiirlere yansımıştır. Şiirlerde yer yer birkaç katmanlı okuma söz konusudur. İlk anda yalın bir duyarlığı yansıtır görünen bir şiirde, daha alt okumalarda, kültürel göndermelere ya da ironiye rastlamak mümkündür.

• Bir de Japon ve Cezayir motiflerini sıkça kullanmışsınız. Bu motiflerin taşıdığı sembolik değerler olmalı. Ne diyorsunuz?

Çok gerçek değerleri var. Cezayir'le ilgili şiirler, benim bir Cezayir yolculuğum sonrasında yazıldı. Cezayir çok sevdiğim bir ülke. Japonya'ya gelince, Japon sanatında beni çok etkileyen yanlar olduğunu sanıyorum.

• Yer yer divan şiiri öğelerinden yararlandığınızı görüyoruz. Çağımız şiirinin, divan şiiri olanaklarını deneme ve özümsemesi konusundaki düşüncelerinizi alabilir miyiz?

Tıpkı günümüzde sanatların bağımsızlık savaşlarının önemini yitirişi gibi, şiirde de artık gelenekten kopma ya da geleneğe bağlanma tavırları çok anlamlı değil. Az önce Japon sanatından nasıl etkilendiğimi anlattım. Aynı biçimde kendi şiir geleneğimizden ya da öbür doğu geleneklerinden esinlenmemiz son derece doğal. Bu konuda Nâzım'ın bütün kültürlere açıklığı savunan sözlerini yeniden hatırlamakta yarar var.

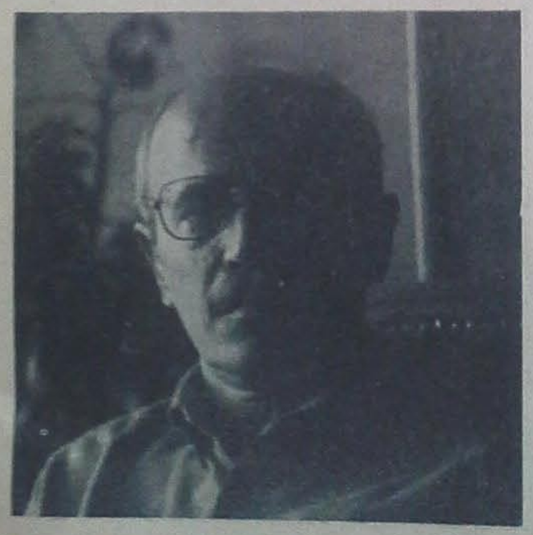

• Sizin şiir dışındaki edebi türlere yaklaşmanızda da bir «şiirsiz edemeyiş» gözleniyor. Yeter Ki Kararmasın'*daki denemelerinizde,* İshak'*taki öykülerinizde bu durum çok açık. Yine, sinema uğraşınızda da gizli ya da açık, bu «şiirsiz edemeyiş» söz konusu. Siz ne düşünüyorsunuz?*

Kafka, Gustave Janouch'la konuşmalarında, bir soruya kısa ve kesin bir yanıt veriyor. «Şiir yaşamı değiştirir.» Ben yaşamın değişmesinden yanayım. Bu yüzden de şiir yazmadığım zamanlarda, hiç olmazsa şiir okuyarak bu tutkuyu sürdürüyorum.

• Bizde pek üstünde durulmayan bir konuda görüşlerinizi almak istiyoruz: Sinema çağımızın en yeni ve en etkili sanatı; şiir, sanatların en eskisi. Sinema dili ve şiir dili arasındaki ilişkiler, şiirde sinemasal görüntü ve motiflerin yer alması, şiir ve sinema arasındaki özellikle lirizm yönünden ortak paydalar bulunması konusunda ne düşünüyorsunuz?

Resim ya da müzik kendi anlatım araçlarını, işaret ettikleri bir anlamı dile getirmeksizin de kullanabilirler. Örneğin soyut bir tablo, kendisinden başka bir şeye işaret etmeyebilir. Bir müzik yapıtının işaret ettiği şey, gene kendisidir. Oysa edebiyatta ve sinemada bu pek mümkün değil. Genellikle marjinal kalan deneysel yapıtları bir yana bırakıyorum. Ama şiir, düzyazı ya da sinema dilinin anlatmak istediği, işaret ettiği, «kendisinden başka bir şey» vardır. Bunu söylerken dilin, sözcüklerin, görüntü parçalarının önemini küçümsemek istemiyorum. Ama sözcükleri ya da görüntüleri bir araya getiren ve yalnızca kendileriyle açıklanamayan, bir başka şey olmalı. Bu da sanatçının yaşamdan ürettiği şeydir. Bana göre yazdıklarımda ya da sinema çalışmalarımda yaşamın nabzı vurmuyorsa mutlaka bir şey eksiktir. Sinema ile şiirin yaşamla kopmaz ilişkileri yönünden yakın akrabalıkları var. Bu yüzden bir Taviani filmini bir şiir gibi okuyabilir, bir Nâzım şiirini bir film gibi izleyebilirsiniz.